

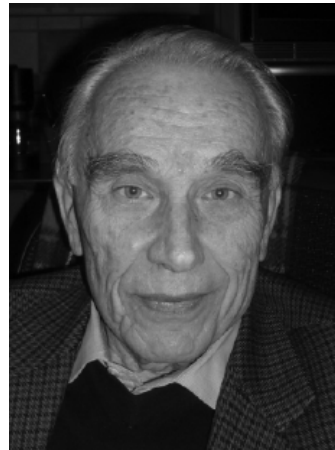
interjú

Marik Sándor

Egy élet két hazában, sok országban

Beszélgetés a Nyíregyházáról indult Várallyay Gyulával,
a Világbank tanácsadójával

Várallyay Gyula egy jó nevű nyíregyházi család leszármazottja – több szép épület idézi ma is az építési vállalkozó rokonság munkáját. Alighanem egyenes út vezetett volna a folytatáshoz – azonban közbeszólt a történelem. Húszéves mérnökhallgató volt Budapesten, amikor 1956 októberében kitört a forradalom. Nemzetőrnek állt a műegyetem és kollégiuma Forradalmi Diákbizottságában, és mint jó szervező, komolyan vette megbízását – később ez hordozta magában a veszélyt. November 15-én néhány diáktársával a várható megtorlás elől külföldre menekült. Januárban befogadta az Amerikai Egyesült Államok, és nagyvonalú támogatása eredményeképpen szeptembertől már a Harvard Egyetem, később a Massachusetts Institute of Technology (a bostoni műegyetem) diákja lehetett – mindkét intézmény a TOP 5 tagja az egyetemek nemzetközi rangsorában. 1964-től nyolc éven át mérnökként dolgozott tíz ázsiai, afrikai és dél-amerikai országban (többek között a Rio de Janeirót Sao Paolóval összekötő autósztráda egyik építésvezetőjeként). 1973–2002 között gazdasági fejlesztési programok keretében a Világbank tanácsadójaként tevékenykedett Washingtonban. Időközben öt évig szolgált kiküldetésben, Ecuadorban és Lengyelországban. 2002-től kétlaki életet él, Budapesten és Washingtonban. Az utóbbi időben két könyvet írt. Az egyik az 1956 utáni emigráns magyar diákmozgalomról szól – amelynek egyik vezető személyisége volt –, a másik pedig naplójegyzetek az 1992–2007 közötti évekről; mindkettő érdekfeszítő olvasmány. Nyíregyházi és budapesti találkozásaink után Washingtonból véglegesítette a részben interneten készült interjút.

– Visszatekintve életútjára, gazdag nemzetközi karriert mondhat magáénak, és a 75. születésnapjához közel is tevékeny életet, sőt aktív közéletet él. Vissza tud emlékezni, hogy húszévesen, 1956 novemberében milyen gondolatok foglalkoztatták, milyen érzés kerítette hatalmába, amikor átlépte az országhatárt?

– Tizenkilenc évesen az ember még nem gondolkodik tágabb összefüggésekben, inkább az eszme-igazságérzet-emberi méltóság erőterében mozog, amelyek vezérlik cselekedeteit. Ezek voltak az egyetemi diákság mozgatói akkor, s ezért akartunk szakítani az intézményesített hazugsággal, az állandósított megfélemlítéssel, a kiszolgáltatottsággal. Tisztességre törekedtünk, és szabadok akartunk lenni. De mindezek mögött ott állott egy mélyről feltörő igény a szolidaritásra, és a mindenkivel szembeni toleranciára – az emberek ezt becsülték az egyetemistákban. Kollégiumunkat hívták például este, ha az ávósok hitt szomszédokkal elfajult a veszekedés a Sasadi úton, vagy ha éppen egy ávós tisztet be kellett hozni a Móricz Zsigmond körtérről, nehogy meglincseljék. A sors berántott minket egy váratlan szerepbe, ami elől nem térhetünk ki, sőt ellenkezőleg, tartással próbáltuk tenni a dolgunkat. Egy ilyen mély, életre szóló élmény után nem volt könnyű elhagyni a családot, a barátokat, és magát az országot sem. Ezt éreztem már a menekülés két napja során is, ami különös erővel hatott az osztrák határnál. Ott mindenki visszafordult, imádkozott, földet gyömöszölt a zsebébe, és sokan sírtak. Egy kollégiumi barátommal mi tudatosan kerültük a patetikus megnyilvánulásokat, mint a kamasz, aki erőt vesz magán, hogy sírva ne fákadjon a nagymama temetésén, mert már tudja, az nem férfias... Ausztriában volt időnk gondolkodni, nemcsak a közelműltről, hanem a jövőről is. Reméltük, hogy előbb-utóbb haza tudunk térni, hogy egy szép napon majd itthon is jobb lesz. Ez a sóvárgó optimizmus azonban nem tarthatott sokáig az itthoni megtorlások láttán.

– *Miért gondolta, hogy el kell mennie a szülőföldről?*

– A forradalom napjaiban a Bartók Béla úti (akkor Vásárhelyi Pál nevét viselő) kollégium Forradalmi Diákbizottságával igen aktívan működtem együtt, sőt nemzetőr lettem. Én szereztem például egy teherautót a külföldi segélyek szállításához, a szemben lévő Zalka Máté laktanya parancsnokát pedig a forradalmi diákság nevében rávettük, hogy lássa el a teherautót benzinnel. Pár napra rá, hogy megkönnyítsük a diákbizottság mozgását, a Zombolyai utcai rendőrségről elhoztunk tíz új Java motorkerékpárt. Mindenütt én írtam alá az elismervényeket, sőt a rendőrségnek írásban köszöntem meg a diákbizottság nevében a hazafias támogatást. November 4-e után rádöbentem: gyorsan fel kell mérnem fiatal és lelkes forradalmárként elkövetett tetteim esetleges következményeit. Így született meg döntésem a menekülésről, és több diáktársammal együtt november 14-én elhagytuk Budapestet. Másnap – néhány feszült hangulatú igazoltatás, és egy, a csornai határőr laktanyában töltött párórás letartóztatás után – nekivágtunk a határnak. Késő éjszaka a híres andaui hídon jutottunk át Ausztriába.

– *Az 1956 utáni emigráns magyar diákmozgalomról szóló, „Tanulmányúton” című könyvében – ahol a címben az idézőjel több mint egyszerű írásjel – azt írja: a menekültek általában azzal a szándékkal hagyták el az országot, hogy belátható időn belül hazatérhetnek, ezért nem is élt mindenki a kínálkozó ígéretesebb, bár távolabbi lehetőségekkel. Aztán nagyon sokan mégsem tértek vissza. Miért?*

– A menekülés vagy kivándorlás lélektana merőben más, mint a több évtizedes külföldi tartózkodásé. Hányatott átmeneti időkben a menekült ösztönösen kapaszkodik a lehorgonyzott szülőföldre. Ez természetes egy hosszú, bizonytalan út elején. Idővel az ember egzisztenciális kötelékai, lelki állapota, sőt később családi eseményei is teljesen új helyzetet teremthetnek. Különösen, ha egy visszaállított vasfüggöny zárja el hazájától, és magyar útlevél sincs, hogy utazhasson – marad a

hontalanok igazolványa. A menekült akarva-akaratlanul második hazát választ, és a kezdeti túlélés „kapaszkodásából” fokozatosan „ragaszkodás” lesz. De ragaszkodni lehet több ezer kilométerről is, akár a legerősebb belső lelki feszültséggel is. Így lett sokunknak két hazája (amiről a legszebb gondolatokat az 1943-ban Svájcba menekült nagy magyar történeztől és mitológustól, Kerényi Károlytól hallottam). Persze voltak olyanok, akiknek csak egy hazája maradt, az új. Mire 1990-ben összeomlott a szovjet gyarmati rendszer – néhányan már nagyszülők lettek Nyugaton –, életük derekán túl nem lett volna könnyű új gyökereiket felszakítani és visszatérni Magyarországra. Talán nagyobb bizonytalanságba, mint amivel fiatalon szembesültek 1956-ban a menekülők. Itthon nem is nagyon tartottak igényt az esetleg visszatérő, kint képzett, nyelveket beszélő szakemberekre. Nem beszélve arról, mennyivel komplikáltabb lett volna a hazatérés házasársakkal vagy gyerekekkel, akik csak törték a magyart, vagy olykor nem is beszéltek a nyelvet. Meg kell érteni: több évtizedes kinti tartózkodás után az emigráns számára nagyon nehéz, ha egyáltalán lehetséges a visszatérés, ami viszont nem zárja ki, hogy továbbra is szívéükön viseljék szülőhazájuk sorsát.

– Az ország számára nagy veszteség volt a nyugatra távozott 180 ezer ember, különösen az a hét-nyolc ezer egyetemista, főiskolás, akik később a leendő magyar értelmiség javát jelentették volna. Ha hozzávesszük, hogy 1960-ban 29 ezer egyetemista volt hazánkban, különösen szembetűnő a veszteség. Hogyan fogadta a Nyugat ezt a „szürkeállományt”?

– Minket tárt karokkal fogadtak 1956-ban Nyugaton, hála a magyar nép bátorságának és szabadságszeretetének, a forradalomban hozott áldozatainak – és részben a befogadó országok rossz lelkiismeretének és/vagy mély együttérzésének. A Nyugatra menekült magyarok között leghamarabb és leginkább az egyetemisták lettek a fogadtatás kedvezményezettjei. Tanították velünk a nyelvet, ösztöndíjat és diák munkalehetőséget adtak. Ezzel, és a nagyszámú diákemigráció jelentőségével mindannyian tisztában voltunk. Sokan úgy éreztük, új hivatásunk lett. Készülnünk kellett arra, hogy a Nyugaton szerzett tudásunkkal és szakképzettségünkkel – ha majd arra alkalom nyílik a jövőben –, szolgálhassuk hazánkat.

– Merre szóródott szét ez a rengeteg fiatal? Megállták a helyüket később?

– A diákok zöme Európában maradt, de közel másfél ezer fiatal Észak-Amerikába ment. A tengerentúlon másutt kisebb létszámmal voltak. Az Amerikai Egyesült Államok és Nyugat-Németország fogadta be a legtöbb egyetemistát, az összlétszám egynegyedét, mert sokan akartak oda menni, és ott nem zárkóztak el. Jelentősebb számban kerültek még Ausztriába, Franciaországba, Svájcba, Angliába és Skandináviába is, de voltak szinte minden nyugat-európai országban. Nem tudok részletesebb felmérésről, de tapasztalatom és benyomásaim szerint igen jól megállták a helyüket, mind tanulmányaik terén, mind később a legkülönbözőbb szakmákban, az üzleti életben, a felsőoktatásban – ami persze nem zárja ki itt-ott az elkallódás legszomorúbb történeteit sem. Kevesen lettek dúsgazdagok, de legtöbbjük elismert tagja lett a befogadó ország középosztályának, és sokan élvonalbeli szakemberek lettek. Az egyetem befejezése után Európában sokan tovább orientálódtak, és szép számmal mentek a tengerentúlra még a 60-as, 70-es években is. A forradalom ötvenedik évfordulóján lehetett leginkább látni azt a társadalmi elismerést és nagyrabecsülést, amit a magyarok iránt több nyugati ország mutatott.

– *Milyen körülmények között szerveződött meg annak idején a külföldre került diákság, illetve a MEFESZ, amelynek egy évig genfi székhellyel elnöke volt – miközben amerikai tanulmányait felfüggesztette?*

– Rögtön 1956 novemberében önszerveződésbe kezdett egy viszonylag kicsi, de előrelátó diákcsoport. Vezetőjük Bécsben Jankó Béla volt. 1957. június 1-jén Liechtensteinben megalapították a Szabad Magyar Egyetemisták Szövetségét, melynek a forradalom első évfordulójára már tizennégy országban működött tagszövetsége. Párizsban ünnepélyes keretek között emlékeztek meg a forradalom első évfordulójáról, amikor Albert Camus egy interjúban rezignáltan írta a Nyugat dilemmájáról: „Egy hazugság ellen harcolunk a féligazság nevében”. Az erősödő diákszövetség pár évre rá felvette a MEFESZ nevet, hogy hangsúlyozzák kötődésüket a forradalomhoz. [1956-ban a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ) és a forradalmi diákbizottságok törték meg a kommunista ifjúsági szövetség egyeduralmát, kulcsszerepet töltött be a forradalom követeléseinek kidolgozásában, a forradalom és szabadságharc hangulati előkészítésében és elindulásában.] Évenként cseréltek elnököt, nem akartak látni öszülő, hivatásos diákvezetőket. Így választottak meg elnöknek egy évre engem is 1959 októberében Donaueschingenben, a Duna forrásánál tartott kongresszuson, 22 éves koromban. Félbe kellett szakítsam tanulmányaimat a Harvard Egyetemen három szemeszterre. Ez volt a szolgálat ára: az 1956-ban elvesztett egyetemi év mellett még másfél évvel kitolni a diplomázás időpontját. Ebben az időben, MEFESZ-vezetőként Nyíri Gyula néven szerepeltem, nem akartam kitenni itthon maradt szüleimet a hatalom esetleges molesztálásának. Sorsom viszont így megajándékozott a forradalom után egy második, életre szóló élménnyel, mármint a genfi elnökséggel járó munkával, és lehetőséggel: Európa-szerte utazni, világot látni – amit később idő, vagy anyagiak hiányában valószínűleg nem tehettem volna meg.

– *Milyen céljai voltak akkor a MEFESZ-nek? Hogyan tudta képviselni az emigráns magyar diákok érdekeit?*

– A MEFESZ-nek három fő célja volt: a menekült diákok érdekképviselése a nyugati egyetemeken és az ösztöndíjat nyújtó szervezeteknél; az 1956-os forradalom követeléseinek és szellemiségének képviselése Nyugaton és a nemzetközi diákvilágban; valamint a menekült diákok összefogása, hogy lehetőséget kapjanak magyar azonosságtudatuk és kultúrájuk ápolására. Szervezeti felépítése föderatív volt, tizennégy országban közel nyolcezer menekült diák szervezeteit tömörítette magában. Így lehetőség volt a változó helyi problémák kezelésére. Tevékenysége 1957–1967 között mindhárom fő területen igen sikeresnek mondható, a nemzetközi diákvilágban komoly szerepet töltött be, éveken át távol tartotta a nyugati nemzetközi fórumokról az itthon pártszervezetként működő diákbizottságot. Rendszeresen megtartott tanulmányi napjain az emigráció szellemi elitje állandó résztvevő volt, e kezdeményezések tradíciójából nőtt ki sok, máig működő értékes magyar kulturális szervezet a nyugati diaszpórában.

– *Honnan volt erre pénzük?*

– A tagszövetségek költségeiket helyi pénzforrásokból fedezték, a MEFESZ genfi csúcsszervét, a Nemzetközi Titkárságot pedig eleinte amerikai alapítványok segítették, majd a Szabad Európa Bizottság finanszírozta. Az 1967 tavaszán kirobbant CIA-botrány óta tudjuk, hogy a pénzzadó szervek végső forrása a hidegháborúban

igen aktív CIA volt. (A CIA az Amerikai Egyesült Államok Központi Hírszerző Irodája.) „Tanulmányúton” című könyvemben részletesen foglalkozom evvel, és bemutatom, hogy mindezek ellenére nem hidegháborús eszközként, hanem önálló 1956-os diákszervezetként működött a MEFESZ, míg állambiztonsági beszivárgás következményeként 1965–1966-ban fel nem lazult a kötődés 1956 szelleméhez. Ugyanekkor megromlott az itthoni helyzet tárgyilagos megítélése is.

–Mikor, és miért szánta rá magát, hogy megírja az emigráns magyar diákok történetét?

– A forradalom közelgő harmincadik évfordulója előtt 1986-ban hosszabb családi látogatáson voltam Budapesten, s akkor magánbeszélgetésekben már szó esett az '56 után működtetett nyugati MEFESZ-ről. Washingtonban azután nekiláttam az anyaggyűjtésnek, és 1986 őszén levélben fordultam volt diáktársaimhoz: „Amint múlnak az évek, nemcsak a feledés erősödik, a visszaemlékezés igénye is nő. Sőt, maradandóbb értékű tevékenységeinkkel kapcsolatban fellép az események rögzítésének igénye is. Így jutottam arra a következtetésre, hogy bizony papírra kellene vetni az UFHS [a MEFESZ angol nevének rövidítése] történetét, beleértve 1956-ból származó eredetét, célkitűzéseit, mind politikai téren, mind érdekvédelmi szervezatként.” Igen sok anyagot kaptam volt társaimtól, ami megkönnyítette munkámat. „Tanulmányúton” kötetem kézírata 1989 tavaszára lett készen, és azt Nagy Imre újratemetése idején magammal hoztam Budapestre, hogy érdeklődő és befolyásos embereknek megmutathassam. Egyik különösen érdekes beszélgetésem a kézirat-ról Kövér Lászlóval és Gyurgyák Jánossal volt a Ménesi úti kollégiumban, néhány nappal az újratemetés után. Részben ott dőlt el, hogy érdemes kiadni a kéziratot. A „Tanulmányúton” végül 1992-ben jelent meg az 56-os Intézet és a Századvég közös kiadásában; utóbbit a már említett Gyurgyák János vezette.

– Könyvének első kiadása után majdnem húsz év telt el, a megírása óta pedig több is. A rendszerváltás után feltehetően sok új információhoz lehetett hozzájutni, 2006-ban mégis változatlan formában jelent meg a második kiadás, és most dolgozik a folytatáson. Azóta talált újabb, fontos dokumentumokat?

– A „Tanulmányúton” utolsóelőtti fejezetében rámutattam: 1965–1966-ban a MEFESZ-vezetők többsége egyre kevésbé átgondolt, részrehajló véleményt alkotott az itthoni helyzetről. Sőt, megingott bennük a korábbi demokratikus elkötelezettség, valamint az 1956-os forradalom szelleméhez való szoros kötődés is. 1967 januárjában, amikor feloszlatták a szervezetet, a diáksághoz intézett körlevél olyan hangoknak adott helyet, amelyeket az itthoni sajtó is örömmel közölhetett. Azonban a menekült diákok többsége nem osztotta ezeket a tévútra tereledő nézeteket. Amikor könyvemem dolgoztam, a rendelkezésemre álló anyag alapján nem találtam meggyőző magyarázatot, miért következtek be az utolsó két év értelmetlen fejleményei, miként is történt meg a szervezet feloszlata, és főleg miért zajlott le mindez '56 szellemétől annyira idegen magatartással és hangnemben. Csupán a válság felé vezető úton tett – olykor valóban zavaró – lépéseket tudtam feltárni, de azok valós okait nem tudtam megfejteni. A könyv második kiadása 2006-ban valóban szinte változatlan szöveggel jelent meg, mivel új információkat a volt genfi irattár hozzáférhetősége nélkül nem találtunk. Célunk viszont az volt, hogy a forradalom ötvenedik évfordulóján a nyugati MEFESZ történetét eljuttassuk az ország egyetemi, főiskolai, és nyilvános könyvtáraiba; ez meg is történt. Mivel

2008-ig még továbbra is szinte teljes munkaidőben dolgoztam, nem volt időm sem a diákszövetség genfi irattára, sem más források felkutatására, amelyekből fény derülhetett volna az 1965–1966-ban történetekre. Az irattárat, sajnos, később sem tudtuk megszerezni, sőt azt sem tudjuk biztosan, megvannak-e még az iratok valahol. Így az egyetlen járható út az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) való kutatás maradt: tisztázni, volt-e bármiféle bizonyítható operatív munka és bomlasztás a magyar állambiztonság részéről a nyugati MEFESZ-ben, s ha igen, akkor milyen eszközökkel és milyen szereplők révén. Nos, kutatásom eredményeként megtaláltam öt beszervezett diák, köztük több diákvezető bomlasztó munkájának bizonyítékait. Erről tavaly könyvet írtam, amely hamarosan nyomdába kerül: „Tévúton – Ügynökök az '56-os diákmozgalomban Nyugaton” címmel jelenik majd meg, remélhetően az idei budapesti könyvhétre.

– *Beszéljünk a személyes életéről. A Harvardon milyen diplomát szerzett, miért folytatta tanulmányait egy másik egyetemen?*

– A lelegején, mivel szinte egy szót sem tudtam angolul, mosogatóként dolgoztam egy bostoni klubban. 1957 tavaszán felvételi interjúra hívtak a Harvard Egyetemre, ahol az egyik fiatal professzor – aki a felvétel és az ösztöndíj ügyében döntött –, a későbbi közismert politikai szakértő, Zbigniew Brzezinski volt. Jó angoltudás híján az interjú, szerencsémre, német nyelven is megtörténhetett. Kitűnő érettségim és a műegyetemen szerzett jó jegyeim alapján azt gondolhatták, ha itthon elég jól megtanultam németül, akkor ott angolul is megtanulok szeptemberre. Tehát felvettek a mérnöki és az alkalmazott fizika szakra. A Harvardon az alapdiploma tanterve megkövetelte a humán és szociológiai tantárgyakat is, s ezek még nagyobb kihívást jelentettek a lassan gyarapodó nyelvtudás miatt. Végül sikerült helytállnom, és a második évet már igen jó előmenetellel teljesítettem. Már említettem, hogy tanulmányaimat meg kellett szakítsam három szemeszterre a Genfben elvállalt MEFESZ-elnökség miatt, ám miután visszatértem Massachusettsbe, a Harvardon sikeresen diplomáztam 1962-ben. Még az évben sikerült beiratkoznom a magiszteri fokozatra (itthon erre a közismert kifejezés: mesterképzés, MSc) a Massachusetts Institute of Technology-ra, az ottani műszaki egyetemre. Az építőmérnöki karon, talajmechanika és alapozás szakon tanultam egy fél évet, ezután tanársegéd lettem a talajmechanikai tanszéken. Természetesen tovább tanultam, miközben kutatómunkám során húsz újszerű szilárdságtani kísérletet is végeztem agyagmintákon. Erről írtam disszertációm, amit – bővített formában professzorommal együtt – az egyetem kiadott a kutató-publikációs sorozatában. Már abban az időben is nagy előnyökkel járt, ha valaki meglévő tudományos fokozat birtokában keresett munkát. Gyakori volt, hogy ismert nagyvállalatok saját költségükre meghívtak interjúra jobb egyetemeken magiszteri vagy doktori diplomával végzett fiatalokat, akár az Államok másik végébe is. 1964-ben így kerültem Texasba. A környezet azonban annyira idegen, számomra szinte riasztó volt Boston és Genf után, hogy nem fogadtam el a Shell Development Corporation érdekes állásajánlatát – inkább külföldi munkát kerestem...

– *Külföldön sorsdöntő a nyelvtudás. Ön hogyan birkózott meg az újabb és újabb nyelvekkel?*

– Itthon csak németül tanultam, ám 1956 végén mindössze néhány hetet tartózkodtam Nyugat-Németországban. 1957 januárjában Amerikába kerülve lassan

haladtam az angollal, miközben tényérokat mosogattam. A nyelvvel az első évben végig voltak gondjaim, de aztán belejöttem. A Harvardon az első félévben a golyák között a Harvard Yard-on laktam, majd 1958 januárjában átkerültem a Kirkland House-ba, a felsősök egyik kollégiumába. Érdekességként említem, hogy itt két másik '56-os magyar diák is lakott, egyikük a szabolcsi gyökerekkel bíró Charles Fenyvesi volt, akivel azóta is töretlen, jó barátságban vagyunk. Kemény kihívás volt az egyetem mellett nyelvet tanulni, közben hetente pár órát dolgozni, s a diákszövetségi munkával is foglalkozni, amit már 1957-ben kezdtem Amerikában. Egyébként a „menet közbeni” nyelvtanulás többször megisméltődött az életemben. Szintén munka közben kellett megtanulnom franciául, amikor Genfben éltem. Később, 1965–1968-ban, amikor már mérnöki munkát végeztem, meg kellett tanulnom portugálul, hogy Braziliában érvényesülni tudjak az útépitésen és az irodában, utána Argentínában a spanyolt kellett elsajátítanom.

– *Mérnöki pályája elején szándékosan lett „világjáró”?*

– Úgy gondoltam, ha már el kellett hagynom szülőhazámat, akkor érdemes megismerkedni a nagyvilággal, ahelyett, hogy egy városban valahol lehorgonyoznék egy életre. Ehhez erős indítást adott másfél éves európai tartózkodásom. Mindig érdekelték a különböző kultúrák, szokások, az emberek, így kíváncsisággal ismerkedtem meg teljesen új életkörülményekkel mérnöki pályám során. Minden helyi adottság érdekelt, tanulmányoztam a helybeliek történelmét, tradícióikat. Ámde bárhová vetett is a sors, mindig volt velem egy-két Krúdy-kötet a magányos estékre. Nálam a magyar irodalom lett a „ragaszkodás” egyik tartós köteléke. A mérnöki szakma ideális volt a világjáráshoz, hiszen az útépitési munka, ami szűkebb szakmámba vágó terület volt – akár a tervezés vagy kivitelezés – mindig valahova máshova vitt, más országokba, olykor más földrészekre. Nekem kellett odamenni, mert az út soha nem jön a mérnökhöz. Nyolc évig dolgoztam egy nagy amerikai cégnél különböző helyszíneken, Kelet-Pakisztánban, Thaiföldön, Braziliában, Argentínában, Paraguayban, majd a központi irodájukban New Jersey államban, és később Szenegálban, majd ismét Braziliában – az utóbbi két helyen már projektmenedzserként és igazgatóként. A braziliai leányvállalat igazgatójaként kerültem kapcsolatba a Világbankkal, mivel az általunk előkészített beruházási terveket szándékoztak finanszírozni. Érdekes és kihívó szakmai tapasztalatokra tettem szert a nyolc év alatt, és több szakmai folyóiratban is publikáltam cikkeket Braziliában és Angliában útburkolat-tervezésről és művezetésről. Ilyen gyorsan változó külföldi kiküldetésekből, akár a legmostohább körülmények között is, az ember hatványozottan gyorsabban és többet tanul, mint az északi félteke bármelyik fővárosának egy elismert, jó mérnöki irodájában.

– *Hogyan lett végül a Világbank munkatársa?*

– Kétszer érdeklődtem munkalehetőség után a Világbanknál, miközben még konzultánsként bolyongtam a világban. Mindkétszer azt válaszolták, túl fiatal vagyok ahhoz, hogy mérnöként dolgozhassak náluk. Tehát tettem a magamét Rióban vállalati igazgatóként, mígnem 1973 februárjában meghívás érkezett a Világbanktól, eljönnék-e Washingtonba egy interjúra. Elfogadtam az invitálást, és nem sokkal a kétnapos tárgyalássorozat után a Világbank állásajánlatot tett. Sokkal kevesebb fizetéssel, mint a privát szektorban kaptam, de nyolc év után a stabilitás varázsának nem tudtam ellenállni: elfogadtam ajánlatukat a közlekedési

mérnök pozícióra és Washingtonba költöztem. 36 éves voltam ekkor. Hihetetlen volt számomra is: letelepedtem. Közölték velem – félig vicces formában –, „maga a legfiatalabb közlekedési mérnök, akit a Világbank valaha is alkalmazott”. Később kiderült, hogy az a washingtoni székhelyű mérnök javasolt engem felvételre a Beruházási Főosztály igazgatójánál, aki a braziliai közúti projekteket ellenőrizte a Világbank részéről, és akivel többször találkoztam Rióban. Érdekes benyomást kelthetett a Világbanknál cégem tulajdonosának ajánlása: dr. Louis Berger arra kérte új főnökeimet, ha bármi oknál fogva nem lennének megelégedve munkámmal – amit ő nem tudott elképzelni –, akkor értesítsék, mert ő a legnagyobb örömmel azonnal visszavesz, mint egyik tehetséges fiatal menedzserét. Kellemes meglepetés volt ez számomra két évvel később, amikor megtudtam.

– *Magyarországon az idők során nagyon különbözőképpen ítélték meg a Világbank szerepét, még a legutóbbi időben is. Ön „belülről” milyennek látja, hol, mikor a leginkább hatékony a tevékenysége?*

– A Világbank egy nemzetközi fejlesztési bank, 187 ország a tagja. Küldetése a második világháború utáni újjáépítés és gazdasági fejlesztés támogatása volt. Közel hetvenévi működése során fejlesztési programok ezreit támogatta az európai Marshall-tervtől kezdve a kevésbé ismert, függetlenné vált afrikai országok eldugott zugaiban finanszírozott projektekig. Közülük sok sikerrel működött, és persze a Világbank – mint minden ember alkotta intézmény (kivéve a kormányokat!) – hibákat is elkövetett munkássága során. A banknál töltött harminc év alatt láttam ezt is, azt is, és igen sokat tanultam ott. Sehol nem találtam hasonlóan jól képzett, keményen és lelkiismeretesen dolgozó csapatot – ami nem zárja ki, hogy ne lett volna selejt közöttünk is. Nyilván nem lehetek ebben a kérdésben teljesen elfogulatlan, tudom. A bank közreműködése itt-ott kritika tárgya lett, olykor demonizálták, mert az elért eredmények időnként az elvártnál gyengébbek voltak. Tudnivaló, hogy ujjal mutogatni, mást hibáztatni politikailag mindig előnyös ugyan, de ritkán célravezető, hiszen nem fedi fel a problémák valós okát. A Világbank eredményeinek hiánya vagy saját rossz meglátásaiból, terveinek hiányosságából, vagy pedig a kölcsönt igénybe vevő tagországok kormányainak saját hibáiból eredt. Különösen gyakran vétett a bank olyan esetekben, amikor a kölcsönző ország kormányairól feltételezte, hogy azok minden feltételt, amelyben megállapodtak, maradéktalanul teljesítenek. Kézenfekvő, hogy a komoly szakértő – és nem korrupció – kormányok sokkal nagyobb hasznot nyertek a Világbank támogatásából, mint mások. Nem szabad elfelejteni, hogy a Világbank által is propagált nyugati piacgazdasági modellen nőtt ki magát Japán, Dél-Korea, Chile, Tajvan és Brazília – sőt, a mai Kína is. Tehát egy világbanki kölcsönt fel lehet használni hatékonyan is, meg rosszul is. A tanulság az, hogy csak szorgalmas önerővel lehet a közjó szolgálatába állítani egy külföldi megtakarításokkal finanszírozott projektet vagy programot. Nem csak a pénz „jön”, erőfeszítéssel, a siker érdekében kitartóan kell dolgozni is.

– *A Világbank képviselőjeként évekig Lengyelországban élt a rendszerváltás idején, Albániába pedig több évig havi rendszerességgel járt Washingtonból. Gazdasági értelemben milyen (hatékony) volt az egykori szocialista országok átalakulása?*

– A Világbank és a Valutaalap egyik legnagyobb kihívása a piacgazdaság létrehozásának támogatása volt az egykori, úgynevezett szocialista országokban – először Közép-Európában. Erre nem volt recept. Mindenki tudta, hogyan kell államosítani

(még François Mitterrand francia elnök is 1981-ben!), de senkinek nem volt receptje, miként lehet szocialista gazdaságból piacgazdaságot teremteni. Ahogy Varsóban 1992-ben mondtuk: „mindenki tudta, hogyan kell halból konzervet készíteni, de senki nem ismerte a fordítottjának fortélyait”. Tehát a Világbank koncentrált az új szabályokra, a piacgazdaság intézményrendszerére. Azonban – mint a demokrácia építésénél –, a piacgazdaság létrehozásánál is hozzáértő, tapasztalt szereplőkre van szükség, nem pedig csodákat művelő kalandorokra. Hiába adunk pályát, labdát és felszerelést 22 sportolónak, abból még nem lesz jó foci: játszani is tudni kell. („Piatnik csak kártyát adott” – mondták régen). Így minden közép-európai országban lassúbb lett a piacgazdaság bevezetése, mint azt a politikusok és a szakemberek elvárták: a tőke és technológia mellett az ember áll mindig a sikeres fejlődés középpontjában. Ráadásul, az átmenettel járó megrázkódtatás miatt sok „vesztése” volt a folyamatnak, miközben az európai integráció révén egyre közelebből láttuk jómódú szomszédjaink életvitelét. Emiatt a politikai támogatottság is botladozott néha, az elvárások türelmetlenséget, kiskapuk kihasználását szülték, aztán jött a korrupció meg a felelőtlen ígéretés. A politikusok nem merték elmondani a magyar népnek, hogy szegény, és elmaradott ország vagyunk. Legnagyobb adu-ásunk a kitűnő szürkeállomány, tehát összpontosítsunk arra, és vállaljuk fel időben a szükséges áldozatokat, hogy talpra állhassunk mielőbb. Különösen a szegénységben élő, kevésbé képzett vagy kevésbé szerencsés honfitársainkat kell segíteni, munkára előkészíteni és ösztönözni őket. Mindezen kihívások ellenére, az egykori szocialista országok Közép-Európában összességében jól teljesítettek. Lett elsőből utolsó, és fordítva, de mind ott vannak, elkötelezettek az európai integrációval és szembenéznek a kihívásokkal. Nincs is más út: talán szövetkezzünk Moldovával, Ukrajnával vagy Grúziával, netán a Távol-Kelettel? Mert ott esetleg az elsők között lehetnénk egy ideig, de megérné? Vagy maradjunk egyedül egy integrált világ gazdaságban? Inkább iparkodjunk tanulni és jól dolgozni, próbáljuk befolyásolni az EU-t jó irányban, és vállaljunk szolidaritást mind itthon, mind az Unión belül, de ne kergessünk dél-libabokat. A felzárkózás több generációs útját egyre inkább önerőből kell majd megtennünk.

– *Sok államférfival került kapcsolatba munkája során, hiszen Robert McNamara elnöksége idején lett a Világbank munkatársa, dolgozott Clausen és Wolfenson idejében, akik a globalizáció nemzetközileg ismert, kiemelkedő személyiségei voltak. Ecuadorban, Lengyelországban, Albániában ismerte a politikai-gazdasági elit legfontosabbjait. Milyen személyes tulajdonságokat lát leglényegesebbnek ilyen magas posztokon?*

– Sokat figyeltem közletről kimagaslóan sikeres emberek teljesítményét. Szerintem van négy eleme a sikernek, amelyeket szinte minden nagyformátumú embernél észleltem. Elsősorban az átfogó koncepció, ami munkájuk alappillére – mindig tudják, mit tegyenek, merre haladjanak. Sikerük másik kulcsa a kiapadhatatlan energia. Emlékszem, hogy féltünk, ha Robert McNamarát kellett valahova elkísérni, ugyanis tizenkétórás napok után a munkareggeli hatkor kezdődött. Zbigniew Brzeziński minden reggel öt órára járt be a hivatalba, amikor a Fehér Házban dolgozott, és titkárnője panaszkodott, hogy azt követően is reggel hétre kellett bejárnia, miután főnöke otthagya az aktív politikát. És ma, túl a nyolcvanon is ugyanazt teszi. Magabiztosságuk soha nem hagyta cserben ezeket az embereket. Amikor 1990. december 1-jén Lech Wałęsát elnökké választották Lengyelországban,

másnap a mély reformok pénzügyminiszterével, Leszek Balcerowicz-csal találkoztunk. Tudott dolog volt, hogy Wałęsa meg fog szabadulni tőle. Balcerowicz erőteljesen és határozottan előadta: „Most a veszteségből győzelmet kell kovácsolnunk. Azon dolgozom, hogy megmentsem a programomat, és már vannak szövetségesek, a kilátások jók” – miközben a reformpárti intellektüelek Varsóban egy temetés hangulatában büslakodtak Wałęsa győzelme miatt. Valamennyi nagyformátumú ember erős empátiát mutat munkájuk kedvezményezettjei iránt. Mondhatni: ezeknek az embereknek nem csupán munkájuk volt, hanem hivatásuk. Ráadásul a legtöbben szerények voltak. Ezt jól jellemzi Lewis Preston világbanki elnök mondanása, amit világbanki munkám húszadik évfordulóján mondtam: „Én a Pierpont Morgan Bankban az agg tulajdonostól azt tanultam, hogy nem olyan emberekkel kell dolgozni, akik valakik akarnak lenni, hanem valamit tenni akarnak”. Életre szóló élmények impozáns emberektől.

– *Nehéz a nagypolitika szintjéről visszatérni a hétköznapi életbe? A közéleti tevékenység, a szerepvállalás az Amerikai Magyar Koalícióban, a konzulensi munka a régi munkahelyén mintha erre utalna...*

– Nem komplikált, de olykor mégsem könnyű. Egy életen át a munkahely létesített kereteket az ember körül, feladatok és emberi kapcsolatok vezérelték a feszült ütemű munkát, gyakran fontos feladatokat láttunk el, és ez hirtelen megszűnik. Átmenetet biztosított a konzultánsi munka, amelynek révén sokat foglalkoztam a roma oktatás kérdéseivel. Később viszont ki kellett alakítanom saját új stílusomat, hogy produktív munkát végezhessenek. Az érdeklődés és további alkotóvágy új lehetőségeket adnak. Amivel oly sokszor foglalkozni szerettünk volna korábban, de időhiány miatt nem tudtunk, most egyszer csak központi helyet kaphat életünkben. Magyar témákról akartam magyarul írni – bár ennek olykor protokolláris nehézségei voltak, mert egy nemzetközi szervezet alkalmazottjaként dolgoztam. Azóta felszabadultam, és most ki tudom használni az új lehetőségeket: aktívabb lettem az Amerikai Magyar Koalíció kuratóriumában, előadásokat tartok itt-ott, mint például a Harvard Egyetemen a forradalom 50. évfordulója körül. Rendszeresen részt veszek a Washingtoni Magyar Klub eseményein. Olykor írok az ÉS-be. Kihoztam első könyvem második kiadását, amely eljutott a magyarországi könyvtárakba. Tizenöt év naplójegyzeteiből „Jelző nélküli magyar” címen új könyvem jelent meg 2008-ban a könyvhéten. Kutattam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, s ebből most ismét új könyv jelenik meg. Közben pedig angol nyelven családi történetet írok gyermekeimnek – és sorolhatnám a feladatokat, nincs végük. Ugyanakkor kapcsolatot tartok sok emberrel, közéleti szereplőkkel is, így aktívan követni tudom, mi történik a világban, főleg Magyarországon és az Egyesült Államokban. Az öregkor nem akadály, csak kíváncsinak és aktívnak kell maradnunk – és, persze, lassabban kell teniszezni...

– *Jó, hogy említi. Másfél évtizede olvastam egy írását Nyíregyháza teniszéletének hőskoráról, a tenispályák építéséről, a sportélet „motorjairól”. Ilyen intenzíven élnek önben a fiatalkori emlékek?*

– A tenisz gyermekkoromtól máig kedvenc elfoglaltságom; karbantartja az ember szervezetét. Szerencsés voltam, mert családomban olyan kultusza volt ennek a szép sportnak, hogy nagyanyám Honvéd utcai kertjében pályát építettek. Ez igazi különlegesség volt a háború előtti Nyíregyházán. Volt viszont később egy kiváló

ember, Pázmándy József, aki szíve-lelke, mozgatója volt a teniszéletnek, s 1947 telén meggyőzte Pápay Endre alpolgármestert, hogy a város nem nélkülözheti ezt a szép sportot. Ehhez azonban nyilvános teniszpályákra volt szükség. Nagyon sokan fogtak össze, hogy a terv valóra válhasson, a város támogatásával. Rekordidő alatt készült el a Sóstói-erdő szélén öt pálya, 1948. pünkösd vasárnapján volt az avatás. Már ekkor épült további három. Megdőlt az a vélemény, hogy a tenisz csak úri sport – az élet minden területéről jöttek a fiatalok a teniszpályákra, a tehetségesebbek játékosnak, labdaszedőnek, akik közül többen később jó játékosok lettek, vagy egyszerűen csak nézőnek. Ám kétségtelen, hogy aki teniszezett, annak példás sport-szerűséggel és előzékenyen illett viselkedni. Olyan eredményes és pezsgő sportélet alakult ki Pázmándy József vezérletével – aki maga is gyönyörű stílusban teniszezett –, hogy 1949-ben már Nyíregyházán rendezték a magyar vidéki teniszbajnokságot nyolc (!) pályán, a város a sportág vidéki fellegvára lett, sok kiváló sportemberrel. Az én kötődésem is olyan erős volt, hogy tizenhét évvel külföldre távozásom után, amikor először jöttem újra Nyíregyházára, az első utam a teniszpályákhoz vezetett. Mélyen szunnyadó érzések vezettek oda, hiszen fiatalemberré válásom történetét ott egy életre szóló hatás határozta meg. Pázmándy József teniszoktatóm, és atyai barátom, valamint páros partnerem és barátom, Paulinyi László – akit legtöbben „Kurta” néven ismertek Nyíregyházán – példát mutattak a küzdeni (és veszteni...) tudásban, az ellenfelek tiszteletében, és az élet olykor kegyetlen játékának humorral és bölcsességgel történő kezelésében.

– Jelenleg még mi köti ősei földjéhez, ifjúkori életének közelebbi helyszíneire, például Nyíregyházához? Milyenek találja most a várost? Érez valami nosztalgia-féltést például a nagybátyja által tervezett és még mindig szép épületek láttán?

– Őseim földje Borsod vármegye volt, ahol már az 1200-as évekből okiratok vannak az Örösür-nemzetségről, Sajóörös, Kács és a hajdani Örösújvára településekről, amely környékről családunk származik. Onnan szóródtak szét a Várallyayak a történelmi Magyarország különböző megyéibe. Voltak Várallyayak Szabolcsban már az 1600-as években is, egyikük, István, Thököly kassai országgyűlésén volt szabolcsi küldött 1683-ban, de ők nem közvetlen felmenőim. Dédapám, aki önkéntes vörössípkás honvédtiszt volt 1848-ban, a szabadságharc után telepedett át Mezőkövesdről Szabolcsba, és Krúdy nagypapjával volt együtt a nyíregyházi honvédegyületben. A Morgó-temetőben nyugszik a családi sírhelyen. Nagypám a Dessewffy-hitbizomány főintézője volt Balsán, és gazdálkodott is. Apám és bátyja egyaránt építész volt. Több elegáns épület tervezése és építése fűződik nevükhöz – például a törvényház mai utcafrontja, a megyei rendőr-főkapitányság eredeti épülete, a vármegyeháza Egyház utcai tömbje, a Kálvineum főépülete, a mai múzeum, az egykori pénzügyigazgatóság épülete, a volt Murányi- és Bencs-villa a Deák Ferenc, illetve Sóstói úton – és mások. Egykori saját házaik kőhajításnyira vannak a színháztól, ott állnak kitűnő állapotban mind máig – új tulajdonosokkal. Dédapám Honvéd utcai házában pedig máig rokonok élnek.

A családi emlékek és kapcsolatok mellett saját fiatalságom is Nyíregyházához köt. Hiszen ott éltem életem első tizennyolc évét, ott tanultam meg úszni, korcsolyázni, teniszezni, biciklizni, és ott udvaroltam először. A Kossuth Gimnáziumban érettségiztem, mielőtt a budapesti Műszaki Egyetemre mentem tanulni 1955-ben. Nem kisebb nosztalgiával járkalok a régi Nyíregyháza utcáin és terein, mint a pesti belvárosban, de itt még több személyes emlék fűz épületekhez, kertekhez, szob-

rokhhoz, sőt még máig élő fákhhoz is. Igen, még emlékszem egyes fákra is, nemcsak volt családi házainkban, hanem a Bessenyei és a Károlyi téren is, s a Sóstói-erdőben. A legtöbb régi ismerős a városban, sajnos, már a Morgó-temetőben nyugszik, amire ott ismételten emlékeztem minden sötét halottak napján. Hány gránit-, vagy márvány sírkőről köszöntenek felém bevéselt aranybetűs nevek, melyek ötven-hatvan évvel ezelőtt atyai vagy saját barátok, illetve ismerősök személyét jelentették nekem. Mára maradnak az időtálló szép emlékek. Örömmel tölt el, hogy a város szép, gondozott és tiszta. Bízom benne, hogy a még létező régi házakat a jövő fejlődése nem söpri majd el, hanem képzett építészek megtalálják a módját, miként lehet a régi faszádok – homlokzatok – köré és fölé izléses új épületeket emelni, hogy így az egykori Nyíregyháza tipikus kisvárosias, közvetlen hangulatát tovább életben tartsák a Barzó-téglákból épült díszített homlokzatok és a bádorpárkányos földszinti ablakok.

– *Lassan egy évtizede, hogy lakást vásárolt Budapesten. El tudna szakadni Washingtontól? Családja, felnőtt gyermekei mennyiben befolyásolják e döntésében?*

– Gyerekkorom óta szeretem Budapestet, mindig nagy élmény volt Nyíregyházáról felutazni a fővárosba családi látogatásra, később pedig teniszversenyekre és az egyetemre. Mondhatom, Párizs és Rio de Janeiro után sem ábrándultam ki a városból. 2000 nyarán lányom – aki akkor Párizsban élt –, pár hetet töltött Pesten egy barátnőjénél, és miután az Andrássy úton végigsétált, képeslapon értesített: ez még Párizs után is komoly hely. Ezután döntöttem, veszek egy lakást, lehetőleg a belvárosban. Novemberre megvolt a lakás, átalakítottam, és nyugdíjba menetelemkor, 2002-ben elkezdtem használni. Azóta sok időt töltöttem itt, eleinte főleg európai konzultánsi megbízások miatt, az utóbbi időben saját munkámat is gyakran itt végeztem. Különösen vonzódok a régi belvároshoz, ahol továbbra is „kvintesszenciálisan urbánus életet” lehet élni, hangulatos sétákat tenni. Ahol remek kávézók esnek útba, helyi éttermek várnak, sőt ott van a Petőfi Irodalmi Múzeum is, amit mindig van okom meglátogatni: vagy kiállításokra, vagy könyvbemutatókra megyek, ismerősökkel és barátokkal találkozom. Az ottani girbegurba utcák mindig emlékeztetnek a nagy nyíregyházi mesemondó, Krúdy Gyula lírikus prózában írt hangulatos tárcáira. Ezen túl ragaszkodom még néhány rokonhoz, baráthoz és ismerőshöz, élvezem a főváros kulturális és zenei életét. Nem hagyom, hogy a politikusok elvegyék a kedvemet Budapesttől. 2002 óta mindig örömmel szállok repülőre, vagy azért, mert Pestre utazom, vagy azért, mert megyek vissza Washingtonba. Valószínű, hogy mindhárom gyermekem – Krisztián Imre, aki 1977-ben született, az 1979-es Natália Ilona és az 1982-es születésű Adrián István – Amerikában éli majd le életét, ott lesz családjuk, és remélhetőleg unokáim is lesznek. Így bármennyire is jobban érzem magam Pesten, a volt családi ház hangulata Washingtonban továbbra is otthonosabb. Már látom, nem tudok majd elszakadni Amerikától, állandó jelleggel fenn kell, hogy tartsam a kétlaki életet, legalábbis mindaddig, amíg egészségem le nem állítja az utazásokat.

– *Szóba került már a hamarosan megjelenő újabb könyve. Milyen tervei vannak, mit szeretne még elérni?*

– Igen, minden reményem megvan arra, hogy „Tévúton” című könyvem kijöjjön az idén az ünnepi könyvhétre. Evvel másfél éves munkámat fejezem be, s örömmel tölt el annak a felszabadultságnak az érzése, ami általában rögtön további tervekre

ösztönzi az embert. Mert valóban vannak terveim, bár gyorsan hozzá kell tennem, közel a 75 évhez már nem tervezhetek olyan lendülettel, mint amikor nyugdíjas lettem. Az a lényeg, hogy vannak terveim: befejezni az angolnyelvű családi történetet, és a többkötetes fényképalbumot mindhárom gyermekemnek. Anyai nagyapám, aki tisztes kort ért meg, és még 80 évesen visszament középiskolában matematikát tanítani, 96 éves korában azt magyarázta nekem, hogy az öregkor sikerének nyitja a kíváncsiság, érdeklődés és rendszeres tevékenység – persze az egészség mellett. Ezt a tanácsot próbálom követni adott lehetőségeimen belül.

Maros István köszöntése

„Nyíregyházával jobbára csak családi kapcsolatot tartottam, ám azt sok évtizeden át, és rendszeresen, hiszen felmenőim hosszú életet értek meg. Én viszont matematikusként messze vittem szülővárosom hírét-nevét, nem egyszer nyelvtörésre készítette kollégáimat, diákjaimat Londonban, New Yorkban, mert valljuk be: kevés idegen nyelven cseng olyan jól Nyíregyháza neve, mint anyanyelvünkön.”

Maros István matematikaprofesszor, az MTA doktora fogalmazott így, amikor születésnapja alkalmából a szülőföldről hívtam, hogy megköszöntsem.

A matematikai operációkutatás (a döntéstámogatás új tudományága), az optimalizálási algoritmusok tudósa, az optimalizációs szoftverek matematikai és számítástechnikai alapjainak továbbfejlesztője 1941. június 1-jén született. A budapesti ELTE diákja, később egyetemi tanára volt, miközben a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet tudományos főmunkatársaként, fősztályvezetőjeként már programcsomagokat szerkesztett egy olyan időszakban, amikor a személyi számítógép viharos térhódítását még csak előkészítették a szakemberek.

Maros István számára a rendszerváltás után külföldi lehetőségek nyíltak: előbb Amerikában, New Jersey állam egyetemén tanított, majd Londonba költözött, ahol 1996-tól a híres Imperial College matematikaprofesszora. Oktatómunkája mellett szakmai folyóiratot is alapított. Néhány éve hazaköltözött. Pilisborosjenőn él, de kivételes tudását változatlanul kutatóként és oktatóként is kamatoztatja. 2006-tól Veszprémben egyetemi tanár, a Pannon Egyetemen, amely az informatika és automatizálás egyik hazai fellegetyára.

Nyíregyháza a sok távollét ellenére is kedves a professzor számára. Az anyai nagyapa, Zsolnai Vilmos (1881–1945) Selmechányáról költözött a Nyírségbe 1918-ban, hogy az Evangélikus Főgimnáziumban tanítson; több mint egy évtizeden át az intézmény megválasztott igazgatója volt. Egykori iskolájában, a mai „Kossuth”-ban tantermet és ösztöndíjat neveztek el róla, tanítványai 1995-ben márvány emléktáblát állítottak bronzba öntött portréjával. Ha Maros István hazajön Nyíregyházára, a temetőben az ősök sírjainál nagy pedagógus elődjére is emlékezik. (Marik Sándor)